

Възходящо сближаване на заетостта и социално-икономическите фактори

Въведение

На фона на нарастващата загриженост относно различията в постигнатия социалния напредък от държавите членки, работната програма на Eurofound за периода 2017—2020 г. включва ангажимент за проучване на възходящото сближаване в Европа, като крайната цел е да се определи дали социално-икономическите процеси се сближават или се отдалечават в отделните държави.

Настоящият доклад е първият тематичен резултат от изследователското направление „Наблюдение на процеса на сближаване в Европейския съюз“. Въз основа на концептуалната и методическата дейност, извършена от Eurofound през 2018 г., в доклада се проучва възходящото сближаване в социално-икономическата област и в заетостта, като се използват 21 показателя, повечето от които са включени в набора от социалните показатели на Европейския стълб на социалните права.

Докладът е структуриран в три основни части: първо, изследване на възходящото сближаване на европейско равнище, като се прави разграничение между държавите, които са в еврозоната, и останалите държави. След това се проучват някои показатели на регионално равнище и се обсъждат фактори, които оказват влияние върху сближаването. На последно място, се обсъждат и оценяват ролята на две възможни политически инициативи — европейската схема за осигуряване при безработица и европейската политика за минимална работна заплата — във връзка с начина, по който те насърчават сближаването.

Контекст на политиката

Възходящото сближаване — тенденция, при която резултатите на държавите — членки на ЕС в дадена област или поредица области се подобряват, докато разликите между тях намаляват — винаги се разглежда като политическо обещание от страна на ЕС, особено в икономическата и социалната сфера. Държавите

членки, заедно с техните граждани, се присъединяват към ЕС с очакването, че ще бъдат постигнати различни социално-икономически цели и че в крайна сметка ще се подобрят условията на живот и труд.

Тези очаквания до голяма степен се оправдаваха до икономическата криза от 2008 г., когато възходящото сближаване спря и дори претърпя обратно развитие поради низходящи тенденции в държавите членки и увеличаване на различията в икономическата и социалната сфера.

Различията в резултатите на държавите членки и нарастващите неравенства вътре в тях застрашават сближаването в Съюза и противоречат на очакванията на държавите членки и техните граждани. Това явление дава основания за сериозно безпокойство: икономическите различия подкопават обещанието за споделен икономически просперитет в цяла Европа, а социалните различия поставят пречка пред крайната цел на проекта за европейска интеграция за подобряване на условията на живот и труд.

За да се разсеят тези опасения, икономическото и социалното сближаване беше изведено на преден план в диалога за политиките. Концепцията за сближаване е в основата на Европейския стълб на социалните права, чието начало беше поставено през ноември 2017 г. и който „е предназначен да служи като ориентир за подновяване на процеса на възходящо сближаване за постигане на по-добри условия на живот и труд в Европейския съюз“.

Основни констатации

Въпреки отрицателните последици от икономическата криза анализът показва, че от 2000 г. насам държавите членки са се сближили в посока към подобряване на условията на труд и на социално-икономическите условия като цяло. Освен това, въпреки че по отношение на някои показатели са отчетени тенденции на спад и различия, могат да бъдат установени два различни модела на възходящо сближаване.

За първата група показатели, която включва разлики по отношение на образованието и равенството между половете, както и делът на икономически активните лица, установените тенденции на възходящо сближаване са стабилни и устойчиви през целия разглеждан период. Бяха отбелязани подобряването на тези показатели и намаляването на различията между резултатите на отделните държави членки по отношение на тях, като само при ограничен брой се наблюдават колебания в равнището и изменчивост, дължащи се на бизнес цикъла. За тази група показатели възходящото сближаване напредва с по-бързи темпове в еврозоната, отколкото в държавите извън нея.

За разлика от това, за втората група показатели, която включва участието на пазара на труда и изключването, както и бедността — възходящото сближаване показва сериозна корелация с бизнес цикъла. Наблюдава се циклична тенденция както по отношение на средните стойности, така и по отношение на изменчивостта, което предполага възходящо сближаване в благоприятни моменти (с подобрения и по-малка разпръснатост) и низходящо отклонение в неблагоприятни моменти (с влошаване на нивата и по-голяма разпръснатост). Интересното е, че за тези показатели държавите извън еврозоната се сближават по-бързо от тези в еврозоната. Като се има предвид взаимовръзката с икономическия цикъл, това са показателите, по отношение на които държавите членки следва да станат по-устойчиви, за да се избегнат бъдещи асиметрични сътресения.

Установяват се низходящи тенденции при неравенството по отношение на доходите и показателите, свързани с условията на заетост, особено що се отнася до нестандартните форми на заетост и прехода от временна към постоянна работа.

Независимо от очертаните тенденции на възходящо сближаване, важно е да се подчертае, че за някои показатели разликите в социално-икономическите показатели и показателите на пазара на труда като цяло са по-големи сред регионите в ЕС, отколкото между отделните държави, в които се наблюдава по-отчетлив процес на сближаване. Освен това анализът на някои групи от населението показва, че възрастта и образованието също оказват въздействие върху тенденциите на сближаване.

Насоки за политиката

Устойчивото възходящо икономическо и социално сближаване се разглежда като все по-важно за стабилността на единната валута и интеграцията на държавите членки и регионите.

Различни европейски институции са проучили редица различни инициативи с надеждата да засилят устойчивостта и капацитета на държавите членки за икономическо и социално сближаване. В настоящия доклад се разглеждат възможните последици от две такива инициативи: европейската схема за осигуряване при безработица и европейската политика за минимална работна заплата.

Наличието на европейска схема за осигуряване при безработица би намалило макроикономическите рискове и би сближило социално-икономическите условия за безработните. Подобна схема би могла да спомогне за намаляване на асиметричното въздействие на периодите на рецесия във всички държави членки, както и за отслабване на икономическите и социалните последици от безработицата. Моралният риск и ефектите на разпределението в отделните държави обаче затрудняват осъществяването ѝ. Въпреки сложността на проекта вече се отчита необходимостта от по-добра координация на системите за обезщетения при безработица — не само за стабилизиране на цикъла, но и за хармонизиране на отношението към безработните в цяла Европа.

Въвеждането на европейска политика за минимална работна заплата би могло да сближи нетните доходи и да намали броя на работещите бедни, както и да предотврати социалния дъмпинг. Увеличаването на доходите на работниците в най-долния сегмент на разпределението на доходите може също така да подпомогне достъпа до основни услуги, където нуждите все още не са удовлетворени. Основните недостатъци на такава европейска политика за минимална работна заплата са свързани с потенциалното отрицателно въздействие на минималната работна заплата върху младите хора и нискоквалифицираните работници, както и с независимостта на националните и социалните партньори при определяне на заплатите.

Въпреки че е възможно въвеждането на тези две политики да бъде един дълъг и несигурен процес, непрекъснатото наблюдение на сближаването на националните политики и по-добрата координация на равнище ЕС ще спомогнат да се гарантира, че икономическото и социалното сближаване протича с необходимото темпо. Необходимо е да се положат особени усилия за намаляване на икономическите и социалните различия, не само между държавите, но и между регионите и различните групи от населението.

Допълнителна информация

Докладът „Възходящо сближаване на заетостта и социално-икономическите фактори“ е достъпен на адрес: <http://eurofound.link/ef18042>

Ръководител на изследванията: Massimiliano Mascherini
information@eurofound.europa.eu